

پیشگفتار

قال رسول الله صلى الله عليه و آله: >المؤمن اذا مات و ترك ورقه واحده عليها علم تكون تلك الورقه يوم القيمة ستراً فيما بينه و بين النار< (بحارالانوار، كتاب العلم)

کتابی که از نظر خوانندگان گرامی می‌گذرد سیر و تفحصی در منابع حدیثی اهل سنت، به ویژه جوامع روایی این مکتب است. این کتب متکفل جمع و تدوین احادیث و سنن به جا مانده از رسول گرامی اسلام (ص) است که از اواخر قرن دوم به رشته تألیف کشیده شده و بعضاً این تألیفات تا به عصر حاضر امتداد یافته است. درخصوص سیر تاریخی تدوین این کتب می‌توان به اختصار این نکته را یادآور شد که حدیث و سنت رسول خدا (ص) با همه ارزش و اهمیتی که دارد مع الوصف پس از رحلت آن حضرت به سرعت به رشته تدوین کشیده نشد بلکه دستخوش حوادثی گردید که به موجب آن در قرن نخست عمده‌اً از طریق نقل سینه به سینه منتقل شد و در قرن دوم نیز که نقل و نگارش حدیث امری رسمی گردید، آزادی بدون ضابطه در این زمینه، موجب پیدایش هزاران حدیث جعلی و نامعتبر گردید، تا آنکه از نیمه دوم قرن دوم هجری عده‌ای از محدثان به فکر تدوین جامع حدیث افتادند و تلاش کردند که با اعمال معیارهای فنی مجموعه روایاتی را گزین و اقسام کتب حدیثی— اعم از مصنفات، مسانید، سنن و صحاح— را عرضه کنند. این موضوعی است که طی قرون متمادی دنبال شده و نتیجه آن عرضه آثار مهمی در حوزه حدیث در هر دوره بوده است.

کتاب حاضر در راستای معرفی اهمّ جوامع حدیثی اهل سنت در دوره‌های

مختلف و نیز به منظور تهیه متن آموزشی جهت درس <جوامع حدیثی متقدم و متأخر اهل سنت> تألیف گشته است. این کتاب از سه بخش به شرح زیر تشکیل شده است:

بخش مقدماتی. در این بخش اهمّ مسائل حدیث اهل سنت در قرن نخست و مشخصاً تا قبل از تدوین کتب حدیثی، مورد بحث قرار گرفته است. از آنجا که مطالب این بخش ارتباط مستقیمی به عنوان کتاب ندارد، تلاش شده تا ضمن مروری سریع بر حوادث مهم تاریخ حدیث اهل سنت در نخستین سده، پایه‌ای جهت ورود به مطالب اصلی فراهم آورد.

بخش اول. این بخش ویژه معرفی جوامع حدیثی اهل سنت در دوره متقدمان و به عبارتی تا اواخر قرن پنجم هجری است. در معرفی جوامع حدیثی این دوره هشت کتاب یعنی *موطأ* مالک بن انس، *مسند* احمد بن حنبل و *صحاح* سته به تفصیل مورد بررسی قرار گرفته‌اند، زیرا این کتب اساس حدیث اهل سنت را دربر دارند، از همین رو در معرفی سایر کتب طریق اختصار و گزارش اجمالی مد نظر قرار گرفته است.

بخش دوم. این بخش به معرفی جوامع و آثار مهم حدیثی در دوره متأخران اختصاص یافته است. از آنجا که کتب حدیثی این دوره متأثر از آثار دوره متقدمان است، در معرفی آنها نیازی به بررسی مفصل در کار نبوده و بیشتر توجه مؤلف به مشخص ساختن نسبت این کتب به کتب قدماى اهل سنت و نیز بیان ویژگیهای هر کتاب معطوف گردید.

قابل ذکر است که نویسنده سعی وافر داشته است که اثر حاضر به نحوی منعکس‌کننده تلاشهای محدثان اهل سنت در به وجود آوردن آثار حدیثی در دوره‌های مختلف باشد. ادعا نمی‌شود که اثر حاضر در موضوع خود جامع و مانع است. اما در تألیف کتاب تتبع فراوان صورت گرفت تا با استفاده از منابع داخلی و خارجی به معرفی حداکثر آثار حدیثی اهل سنت و بیان موقعیت هر کتاب در نظام حدیثی آنان پرداخته شود و قطعاً با تحقیقات پردامنه‌تر می‌توان به عمق و وسعت

پیشگفتار ۳

اطلاعات کتاب حاضر اضافه کرد.

در خاتمه وظیفه خود می‌دانم که از مسئولان محترم دانشکده علوم حدیث که مشوق اینجانب در تألیف کتاب بوده‌اند و نیز از مسئولان سازمان سمت سپاسگزاری کرده، توفیق همگان را در خدمت به ساحت علم و ادب - خصوصاً نشر علوم الهی - از درگاه خداوند منان مطالبه کنم.

و من الله التوفیق

مجید معارف

بهار ۱۳۸۳